

03. Pohyb a rychlost

UOPK_2001 Fyzikální principy techniky

Mgr. Jan Krejčí

Podzim 2013

Úvodní video

Pohyb a rychlost – rande s fyzikou

2.1 Pohyb hmotného bodu

Přeměty okolo nás

- jsou z hlediska fyziky **tělesa**
- **tělesa** mají určitý tvar, objem a hmotnost
- koná-li těleso **pohyb** z místa na místo, nemění svůj tvar a objem a jeho rozměry jsou malé v porovnání se vzdáleností, kterou proběhne, můžeme těleso nahradit zjednodušeným modelem, který nazýváme **hmotný bod**

Pohyb a klid jsou **relativní**

- záleží na pozorovateli

Relativita polohy a pohybu

Relativita

- jedná se o klasickou Galileovu relativitu, nikoliv o moderní Einsteinovu teorii
- relativní je poloha: udělej čelem vzad, a to co bylo vlevo, je teď vpravo, co bylo vpředu je vzadu a naopak
- relativní je pohyb: jedu-li ve vlaku, spolucestující je vůči mně v klidu, ale vůči osobě na nástupišti se pohybuje
- pro popis pohybu musíme určit **vztažnou soustavu**

Studium pohybu a sil v mechanice

Kinematika

- studuje pohyb HB či tělesa pouze popisně, nezajímá se o příčiny pohybu

Dynamika

- studuje příčiny pohybu HB nebo tělesa, dochází k závěru, že změnu pohybu způsobují síly

Statika

- zjišťuje, že síly mohou mít i jiné účinky než pohyb
- zabývá se silami působícími na tělesa v klidu

Trajektorie, dráha, posunutí,

Trajektorie

- křivka (myšlená čára), po které se HB pohybuje

Dráha s

- délka této křivky; fyzikální veličina $[s] = \text{m}$

Posunutí r

- šipka spojující počáteční a koncový bod trajektorie
- fyzikální veličina – vektor (má nejen velikost, ale i směr)
- $|\mathbf{r}| = r$; $[r] = \text{m}$ ... metr, jednotka délky

Rychlost průměrná a okamžitá

Čas t (angl. time)

- fyzikální veličina – skalár $[t] = \text{s} \dots$ sekunda

Rychlost v (angl. velocity)

- urazí-li hmotný bod dráhu s za čas t , pak jeho průměrná rychlost v_p je

$$v_p = \frac{s}{t}$$

- okamžitou rychlost vypočteme z pohybu za velmi krátký časový úsek Δt , kdy HB urazí dráhu Δs

$$v = \frac{\Delta s}{\Delta t}$$

Jednotky rychlosti

Hlavní jednotka rychlosti - SI

- metr za sekundu

$$[v] = \frac{[s]}{[t]} = \frac{\text{m}}{\text{s}} = \text{m.s}^{-1}$$

Vedlejší jednotky rychlosti

- kilometr za hodinu $1 \text{ m.s}^{-1} = 3,6 \text{ km.h}^{-1}$
- rychlost zvuku ve vzduchu $1 \text{ mach} = 331,5 \text{ m.s}^{-1}$
- rychlost světla ve vakuu $1 c = 3,00 \cdot 10^8 \text{ m.s}^{-1}$

Vedlejší jednotky se používají pro měření rychlostí automobilů (km.h^{-1}), tryskových letadel (mach), nebo částic v urychlovačích (c)

Druhy pohybů

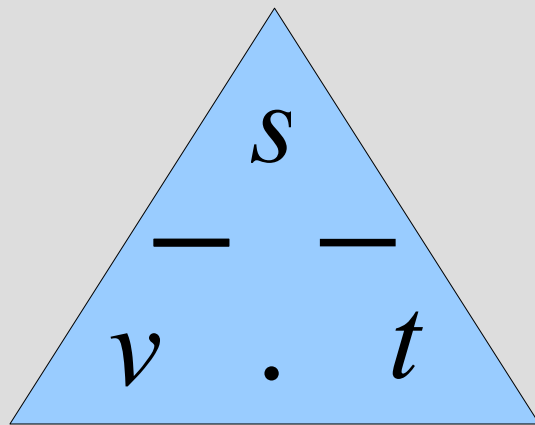
Podle okamžité rychlosti

- rovnoměrný (okamžitá rychlost je konstantní)
- nerovnoměrný (okamžitá rychlost se mění)
  - rovnoměrně zrychlený
  - obecný

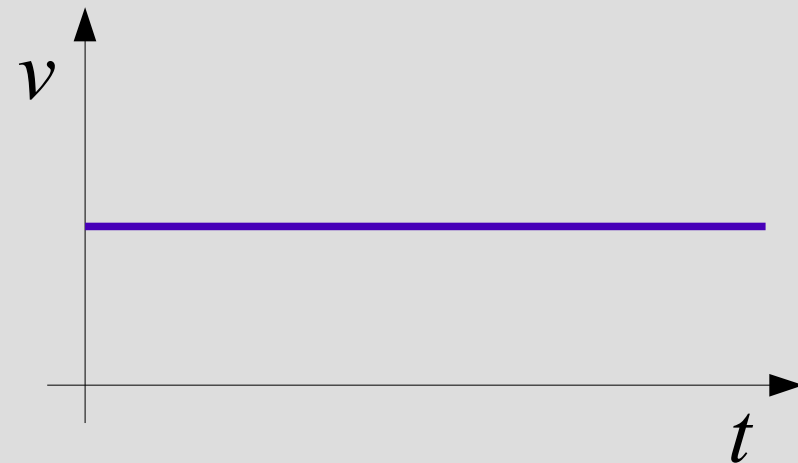
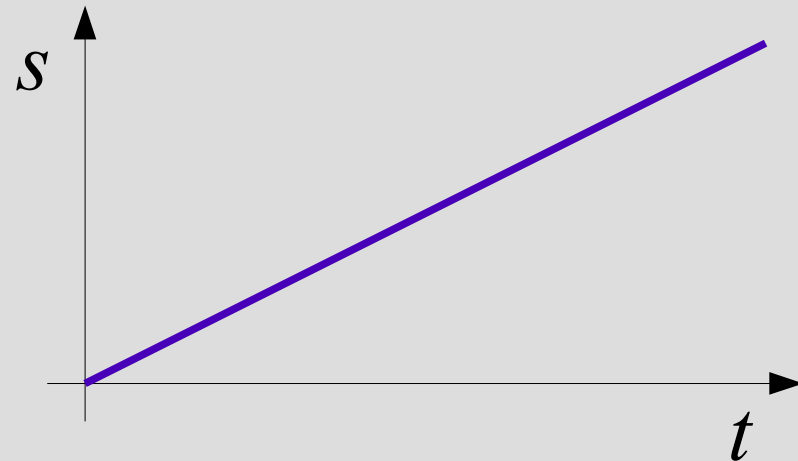
Podle trajektorie

- přímočarý (trajektorie je přímka)
- křivočarý (trajektorie je křivka)
  - po kružnici
  - po jiné kuželosečce (elipse, parabole, hyperbole)
  - obecný

Rovnoměrný přímočarý pohyb

$$v = \textit{konst.}$$

Kontakt

Využity výukové materiály Michala Musílka – FYZIKA pro netechnické obory, dostupné z <http://musilek.eu/fyzika/>

Mgr. Jan Krejčí – jkrejci@ped.muni.cz

*Katedra fyziky, chemie a odborného vzdělávání
Institut pedagogického vývoje a inovací
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Poříčí 7, 60300 Brno, CZ*